

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Author: Kamil Majewski

Citation style: Majewski Kamil. (2020). Zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. „Monitor Prawa Bankowego” nr 1 (2020), s. 92-103

© Korzystanie z tego materiału jest możliwe zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa, a korzystanie w szerszym zakresie wymaga uzyskania zgody uprawnionego.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Roczne wydłużenie prac nad projektem ustawy wdrażającej IV Dyrektywę AML¹ nie przyniosło pożądanego skutku – pełnego dostosowania polskiego systemu AML do przepisów europejskich. Uchwalona nowelizacja² nie ma charakteru przełomowego. W odniesieniu do banków, instytucji płatniczych i podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych nie determinuje konieczności podjęcia większych zmian regulacyjnych i proceduralnych. Niemniej dla niektórych osób zaangażowanych w wykonywanie zadań AML w tych instytucjach ma istotne znaczenie. Chodzi o zwiększenie ich odpowiedzialności, w tym wprowadzenie odpowiedzialności finansowej za nieprawidłowe ich wykonywanie.

KAMIL MAJEWSKI

Ustawa z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu³ zastąpiła w polskim porządku prawnym ustawę z 16.11.2000 r. o tym samym tytule⁴. Uzasadnieniem dla takiego rozwiązania był zakres zmian wprowadzanych w funkcjonującym w Polsce systemie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Zmiany te uchwalono w celu wdrożenia IV Dyrektywy AML. Co ciekawe, zgodnie z art. 167 ust. 1 IV Dyrektywy AML wdrożenie to miało nastąpić do 26.06.2017 r. i to zarówno w zakresie regulacyjnym, jak i wykonawczym. Ustawa AML została wydana 1.03.2018 r., ogłoszona 12.04. tego samego

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20.05.2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz.U. UE L nr 141, s. 73), dalej: „IV Dyrektywa AML”.

² Ustawa z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. poz. 2088), dalej: „ustawa nowelizująca AML”.

³ Dz.U. z 2019 r., poz. 1115; dalej: „u.p.p.p.” lub „ustawa AML”.

⁴ Ustawa z 16.11.2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1049, ze zm.).

roku i weszła w życie, co do zasady, 13.07.2018 r.⁵, a zatem wdrożenie IV Dyrektywy AML w polskim porządku prawnym nastąpiło z rocznym opóźnieniem w stosunku do założenia przyjętego w tej Dyrektywie.

Z informacji zamieszczonych przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów wynika, że wdrożenie IV Dyrektywy AML w polskim porządku prawnym nie było pełne⁶. W związku z powyższym Minister Finansów przygotował projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (numer z wykazu: UC159) i 4.07.2019 r. uruchomił proces legislacyjny. W zakresie przyczyn i potrzeb wprowadzenia rozwiązań planowanych w projekcie wskazano, że projektowane zmiany sprowadzają się do pełnego i prawidłowego wdrożenia do polskiego porządku prawnego IV Dyrektywy AML⁷. W dniu 16.10.2019 r. Sejm uchwalił ustawę nowelizującą AML, a 30.10.2019 r. została ona ogłoszona w Dzienniku Ustaw. W konsekwencji 30.11.2019 r., co do zasady, weszła w życie⁸.

Niniejsza praca stanowi omówienie uchwalonych zmian, w tym wskazanie ich wpływu na działalność instytucji obowiązanych w rozumieniu art. 2 ust. 1 u.p.p.p., ze szczególnym uwzględnieniem trzech grup tych instytucji:

- banków i innych podmiotów, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p. (dalej: „banki”⁹),
- krajowych instytucji płatniczych i innych podmiotów, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 3 u.p.p.p. (dalej: „instytucje płatnicze”),
- podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych (art. 2 ust. 1 pkt 17 u.p.p.p.).

Wymiana informacji pomiędzy instytucjami obowiązаныmi – zmiana art. 54 ust. 2 u.p.p.p.

Artykuł 54 ust. 1 u.p.p.p. nakłada na instytucje obowiązane, w tym banki krajowe, instytucje płatnicze i podmioty prowadzące działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, pracowników tych instytucji (podmiotów) oraz inne osoby działające w ich imieniu i na ich rzecz obowiązek zachowania w tajemnicy faktu przekazania GIIF lub innym właściwym organom informacji określonych w rozdziałach 7 i 8 tej ustawy oraz informacji o prowadzonych analizach dotyczących prania pieniędzy lub finansowania

⁵ Ustawa AML przewiduje wyjątki. Por. w szczególności art. 198 u.p.p.p. Por. także przepisy przejściowe i dostosowujące, tj. art. 181-196 u.p.p.p.

⁶ Szczegółowe informacje w Biuletynie Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odnoszące do projektu UC159 są dostępne pod adresem: <https://bip.kprm.gov.pl/kpr/form/19738822871-9,Projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-o-przeciwdzialaniu-praniu-pieniedzy-oraz-finanso.html> (dostęp: 2.10.2019 r.). Pismem z 24.01.2019 r. Komisji Europejskiej (2017/0401 C (2019) 522 final) kierowanym do Rządu Polskiego, przedstawiono dodatkową uzasadnioną opinię w związku z brakiem zawiadomienia o środkach transpozycji do prawa krajowego IV Dyrektywy AML.

⁷ Zob. przypis poprzedni. Te same informacje projektodawca zamieścił w uzasadnieniu do projektu ustawy.

⁸ Zgodnie z art. 3 ustawy nowelizującej AML ustawa ta wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 1 pkt 2 tej ustawy, który wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

⁹ Ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 875, ze zm.).

terroryzmu. Artykuł 54 ust. 2 u.p.p.p., którego zmiany uchwalono, stanowi o wyjątkach od tego obowiązku.

Przyjęta zmiana polega przede wszystkim na nadaniu nowego brzmienia art. 54 ust. 2 pkt 1 u.p.p.p. Dotychczas¹⁰ przepis ten obejmował jedynie niektóre spośród instytucji obowiązanych, tj. te, które wymieniono w art. 2 ust. 1 pkt 1-5, 7-11, 24 i 25 u.p.p.p. **Po nowelizacji zakresem podmiotowym tego przepisu będą objęte wszystkie instytucje obowiązane.** Zmiana ta w ujęciu praktycznym „nic nie wnosi” w odniesieniu do banków i instytucji płatniczych – podmioty te obecnie są już objęte dyspozycją art. 54 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p. Odnośnie do podmiotów wykonujących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych ma natomiast istotne znaczenie – podmioty te zostały objęte zakresem podmiotowym art. 54 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p. i w konsekwencji mogą korzystać z wyłączenia, o którym mowa w tym przepisie, o ile spełniają wszystkie przesłanki w nim wyrażone.

Pozostałe zmiany art. 54 ust. 2 u.p.p.p. polegają na uwzględnieniu w pkt. 2-4 tego przepisu instytucji obowiązanej, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 17 u.p.p.p., czyli podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Podmioty te w przypadkach i na zasadach określonych w tych przepisach będą mogły korzystać z wyłączenia dotyczącego realizacji obowiązku zachowania w tajemnicy pewnej kategorii informacji. Banki i instytucje płatnicze, analogicznie jak w poprzednim przypadku (art. 54 ust. 2 pkt 1 u.p.p.p.), są obecnie uwzględnione w tych przepisach – ustawa nowelizująca AML nie zmieniła ich sytuacji.

Organy właściwe w sprawach Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych – dodanie art. 57 ust. 3 u.p.p.p.

Artykuł 57 u.p.p.p. w dotychczas obowiązującym brzmieniu stanowił o zadaniach organu administracji publicznej w sprawach Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych (dalej: „CRBRz”). Zgodnie z art. 55 u.p.p.p. chodzi o system teleinformatyczny służący do przetwarzania informacji o beneficjentach rzeczywistych spółek wymienionych w art. 58 tej ustawy, który został uruchomiony 13.10.2019 r.¹¹. Właściwy organ w tym zakresie został wyznaczony w art. 56 u.p.p.p. i jest nim minister właściwy do spraw finansów publicznych (obecnie Minister Finansów).

¹⁰ W przypadku gdy w niniejszej pracy mowa jest o stanie dotychczasowym lub obecnym, chodzi o stan prawny obowiązujący przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej AML.

¹¹ Komunikatem z 11.10.2019 r. Ministerstwo Finansów (dalej: „MF”) poinformowało, że uruchomienie CRBRz nastąpi 13.10.2019 r., por. <https://www.gov.pl/web/finanse/uruchomienie-centralnego-rejestru-beneficjentow-rzeczywistych-nastapi-w-dniu-13.10.2019-r>. W kolejnym komunikacie MF przekazał informacje dotyczące CRBRz, obowiązku zgłaszania informacji oraz trybu i formy w jakich ma to nastąpić (por. komunikat z 31.10.2019 r.: <https://www.gov.pl/web/finanse/komunikat-nr-2-w-sprawie-obowiazku-zgłaszania-informacji-do-centralnego-rejestru-beneficjentow-rzeczywistych-i-ich-aktualizacji>). Od 13.10.2019 r., CRBRz funkcjonuje pod adresem: <https://crbr.podatki.gov.pl/adcrbr/#/>, czyli w serwisie podatkowym. Oznacza to, że wprowadzenie art. 57 ust. 3 u.p.p.p. ma charakter następczy w stosunku do przyjętego rozwiązania praktycznego, zwłaszcza że koncepcja dodania tego przepisu nie pojawiła się w rządowym projekcie ustawy zmieniającej, a dopiero na etapie II czytania w Sejmie.

Odnosząc się do treści wspomnianego art. 58 u.p.p.p. wskazać należy, że wprowadza on obowiązek zgłaszania informacji o beneficjentach rzeczywistych i ich aktualizacji. Obowiązek ten został nałożony na:

- spółki jawne,
- spółki komandytowe,
- spółki komandytowo-akcyjne,
- spółki z ograniczoną odpowiedzialnością¹²,
- spółki akcyjne, z wyjątkiem spółek publicznych w rozumieniu u.o.p.¹³.

Zakres danych podlegających zgłoszeniu do CRBRz został określony w art. 59 u.p.p.p. Sposób i tryb składania zgłoszeń w zarysie opisano w art. 61 u.p.p.p., a szczegóły unormowano w rozp. MF z 16.05.2018 r.¹⁴ wydanym na podstawie art. 62 u.p.p.p. Weszło ono w życie 13.01.2019 r. (§ 7 rozp. MF z 16.05.2018 r.), czyli z dniem uruchomienia CRBRz.

Ustawa nowelizująca AML dodaje art. 57 ust. 3 u.p.p.p., który stanowi, że minister właściwy do spraw finansów publicznych (Minister Finansów) może wyznaczyć organ Krajowej Administracji Skarbowej (dalej: „KAS”) do wykonywania zadań, o których mowa w art. 57 ust. 2 u.p.p.p., czyli zadań ministra dotyczących CRBRz. Mamy tutaj zatem do czynienia z wprowadzeniem kompetencji do powierzenia owych zadań innym podmiotom.

Katalog tych organów został wprowadzony ustawą o KAS¹⁵ i ma charakter zamknięty. Co ważne, wspomniany minister koordynuje realizację oraz sprawuje nadzór nad jednostkami organizacyjnymi KAS (art. 12c ustawy o KAS). Zakres tego nadzoru został określony w art. 12d ustawy o KAS. Wprowadzony do ustawy AML art. 57 ust. 3 wkomponowuje się zatem w funkcjonujący już system.

Zmiana polegająca na dodaniu ust. 3 w art. 57 u.p.p.p. wynika z przyjęcia zgłoszonej w II czytaniu poprawki do procedowanego projektu ustawy. Zmiana ta nie wpływa bezpośrednio na sytuację banków, instytucji płatniczych i podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Podmioty te, podobnie jak inne instytucje obowiązane, będą mieć dostęp do CRBRz, a zasady jego prowadzenia nie uległy zmianie, w tym wyrażona w art. 67 u.p.p.p. zasada jawności rejestru i unormowana w art. 69 u.p.p.p. zasada nieodpłatności dostępu do danych.

¹² Ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1655) w art. 58 u.p.p.p. po pkt. 4 dodaje pkt 4a w brzmieniu: „4a) proste spółki akcyjne”. Ustawa ta wchodzi w życie 1.03.2020 r. Z tym dniem katalog podmiotów obowiązanych do zgłaszania informacji o beneficjentach rzeczywistych i ich aktualizacji zostanie rozszerzony.

¹³ Ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 623), dalej: „u.o.p.”.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Finansów z 16.05.2018 r. w sprawie zgłaszania informacji o beneficjentach rzeczywistych (Dz.U. z 2018 r., poz. 968), dalej: „rozp. MF z 16.05.2018 r.”.

¹⁵ Ustawa z 16.11.2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 768), dalej: „ustawa o KAS”.

Wymóg niekaralności niektórych grup podmiotów – zmiana art. 129 u.p.p.p.

W stanie prawnym sprzed nowelizacji art. 129 u.p.p.p. formułował wymóg niekaralności za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Obowiązek ten odnosił się do podmiotów, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p., czyli przedsiębiorców w rozumieniu p.p.¹⁶, niebędących jednocześnie innymi instytucjami obowiązanyymi oraz (równocześnie) świadczących usługi polegające na: 1) tworzeniu osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, 2) pełnieniu funkcji członka zarządu lub umożliwianiu innej osobie pełnienia tej funkcji lub podobnej funkcji w osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, 3) zapewnianiu siedziby, adresu prowadzenia działalności lub adresu korespondencyjnego oraz innych pokrewnych usług osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, 4) działaniu lub umożliwieniu innej osobie działania jako powiernik trustu, który powstał w drodze czynności prawnej, 5) działaniu lub umożliwieniu innej osobie działania jako osoba wykonująca prawa z akcji lub udziałów na rzecz podmiotu innego niż spółka notowana na rynku regulowanym podlegającym wymogom dotyczącym ujawniania informacji zgodnie z prawem Unii Europejskiej lub podlegająca równoważnym standardom międzynarodowym.

Wymóg niekaralności ustawa AML wprowadzała wobec osób fizycznych prowadzących powyżej wskazaną działalność, będących współnikami (w tym akcjonariuszami) spółki prowadzącej taką działalność oraz zajmujących stanowiska kierownicze w tych spółkach.

Projektowane zmiany dotyczące art. 129 u.p.p.p. w toku prac legislacyjnych ulegały modyfikacjom. Odnosząc się do zmian przedstawionych w rządowym projekcie ustawy, w pierwszej kolejności wskazać należy, że polegały one na rozszerzeniu zakresu wymogu, o którym mowa powyżej, o instytucje obowiązane określone w art. 2 ust. 1 pkt 18 u.p.p.p., czyli pośredników w obrocie nieruchomościami (wymaganie niekaralności za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe). Zakresem art. 129 ust. 1 u.p.p.p. planowano również objąć beneficjentów rzeczywistych obu grup podmiotów (nowe brzmienie art. 129 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p.). Ponadto projektodawca proponował wprowadzić odmienną od dotychczasowej terminologię – „spółka” została zastąpiona pojęciem „instytucji obowiązanej”. Tym samym terminologia użyta w tym przepisie stałaby się spójna z pozostałą wprowadzoną w ustawie.

Kolejna zaproponowana zmiana polegała na dodaniu ust. 1a i 1b. Pierwszy spośród wymienionych ustępów zakładał nałożenie na niektóre osoby fizyczne związane z instytucjami obowiązanyymi, o których mowa

¹⁶ Ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1292, ze zm.), dalej: „p.p.”.

w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p.¹⁷, wymagania posiadania wiedzy lub doświadczenia w zakresie działalności, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p.¹⁸. Z kolei poprzez dodanie ust. 1b planowano wprowadzić katalog okoliczności, które świadczą o spełnianiu tego wymogu. Przyjęte rozwiązanie zakładało, że okoliczności te będą potwierdzone odpowiednimi dokumentami. Katalog ten miał charakter otwarty.

Ostatnią projektowaną zmianą ujętą w rządowym projekcie ustawy w art. 129 u.p.p.p. było nadanie nowego brzmienia ust. 2 tego przepisu. Dotychczas art. 129 ust. 2 u.p.p.p. nakładał na osoby fizyczne wymienione w art. 129 ust. 1 u.p.p.p. obowiązek przedstawienia zaświadczenia, że nie były one skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe na żądanie uprawnionych organów (wymienionych w art. 130 u.p.p.p.). W projektowanym brzmieniu założono rozszerzenie tego obowiązku na podmioty, o których mowa we wprowadzanym art. 129 ust. 1a u.p.p.p., czyli na osoby wymienione w tym przepisie i odnośnie do dokumentów potwierdzających spełnienie warunku posiadania wiedzy i doświadczenia. Wprowadzenie obowiązku wynikającego obecnie z art. 129 ust. 2 u.p.p.p. zostało zaprojektowane w art. 129 ust. 2 pkt 1 u.p.p.p., a wspomniane rozszerzenie stanowi treść art. 129 ust. 2 pkt 2 u.p.p.p. Jednak niezmiennie art. 129 ust. 2 u.p.p.p. miał odnosić się do żądania organów, o których mowa w art. 130 u.p.p.p.

Jak już zasygnalizowano, do projektowanego brzmienia art. 129 wniesiono poprawki na posiedzeniu Sejmu w II czytaniu¹⁹. Uchwalony tekst w stosunku do rządowego projektu ustawy różni się brzmieniem ust. 1a dodawanego w art. 129 u.p.p.p. Treść zmienianego ust. 1, dodawanego ust. 1b oraz zmienianego ust. 2 została uchwalona w brzmieniu zaproponowanym w rządowym projekcie ustawy. Przedstawiony wywód odnoszący się do tych przepisów pozostaje zatem aktualny. **Jeżeli chodzi o dodawany ust. 1a, modyfikacja zaproponowana na posiedzeniu Sejmu w II czytaniu i ostatecznie przyjęta polega na zawężeniu kręgu osób objętych obowiązkiem wprowadzanym w tym przepisie.** Ostatecznie (w brzmieniu uchwalonym) są to: 1) osoby fizyczne będące beneficjentami rzeczywistymi instytucji obowiązanych, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p., 2) osoby fizyczne zajmujące stanowiska kierownicze w tych instytucjach. W ostatecznym brzmieniu art. 129 ust. 1a u.p.p.p. nie ma już zatem mowy o osobach

¹⁷ W przeciwieństwie do projektowanego brzmienia art. 129 ust. 1 u.p.p.p. nie ma w tym miejscu mowy o pośrednikach w obrocie nieruchomościami – podmiotach, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 18 u.p.p.p.

¹⁸ Projektowane rozwiązanie budzi wątpliwości co do zasadności umiejscowienia tych przepisów i ich zakresu. Wymóg posiadania wiedzy lub doświadczenia nie odnosi się do wiedzy lub doświadczenia w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, czyli obowiązków przedsiębiorcy nałożonych ustawą AML, w której planuje się zawrzeć te przepisy, lecz do działalności, jaką ten przedsiębiorca wykonuje. Drugą kwestią budzącą wątpliwości jest objęcie zakresem podmiotowym tak sformułowanego obowiązku beneficjentów rzeczywistych w rozumieniu ustawy AML, czyli „statusu” odnoszącego się do przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (pojęcia stworzonego na użytek tej problematyki).

¹⁹ Por. dodatkowe sprawozdanie Komisji Finansów Publicznych z 15.10.2019 r. (druk nr 3785-A). Dokument ten jest dostępny pod adresem: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3785-A>.

fizycznych będących współnikami, akcjonariuszami oraz osobach prowadzących działalność w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p.

Zmiana art. 129 u.p.p.p. nie wpływa bezpośrednio na sytuację banków, instytucji płatniczych oraz podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Wniosek ten pozostaje aktualny pomimo zmian dokonanych w toku prac legislacyjnych.

Kompetencje do nakładania kar administracyjnych – zmiana art. 151 ust. 1 u.p.p.p.

Uchwalona zmiana rozszerza uprawnienia do nakładania kar administracyjnych GIIF. Dotychczas na podstawie art. 151 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p. GIIF był zobowiązany do nakładania kar administracyjnych, o których mowa w art. 150 ust. 1 pkt 1, 2 i 5 u.p.p.p., czyli kar w postaci odpowiednio: 1) publikacji informacji o instytucji obowiązanej oraz zakresie naruszenia przepisów ustawy AML przez tę instytucję w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw finansów publicznych (Ministerstwa Finansów), 2) nakazu zaprzestania podejmowania przez instytucję obowiązaną określonych czynności, 3) kary pieniężnej w zakresie naruszeń stwierdzonych w wyniku kontroli, o której mowa w art. 130 ust. 1 u.p.p.p., czyli nieprawidłowości zidentyfikowanych w ramach sprawowania kontroli wykonywania przez instytucje obowiązane obowiązków w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu²⁰.

■ **Ostatecznie przyjęta zmiana polega na uwzględnieniu w dyspozycji art. 151 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p., oprócz wskazanych powyżej okoliczności wynikających z art. 130 ust. 1 u.p.p.p., również przypadków, o których mowa w art. 130 ust. 2 pkt 1 lit. c-e oraz pkt 2 i 3 u.p.p.p.**

W konsekwencji na podstawie art. 151 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p. GIIF jest zobowiązany do nakładania kar administracyjnych, o których mowa w art. 150 ust. 1 pkt 1, 2 i 5 u.p.p.p. (katalog powyżej) w zakresie naruszeń stwierdzonych w wyniku kontroli:

- wykonywania przez instytucje obowiązane obowiązków w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (ogólne kompetencje kontrolne GIIF wynikające z art. 130 ust. 1 u.p.p.p., element niezmienny w stosunku do obecnego stanu prawnego),
- przeprowadzanej w ramach sprawowanego nadzoru lub kontroli przez Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową – w odniesieniu do spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (art. 130 ust. 2 pkt 1 lit. c u.p.p.p.),

²⁰ Jest to przepis o charakterze ogólnym przyznający GIIF kompetencje kontrolne. Zakres regulacji jest w tym przypadku bardzo obszerny. Literalne brzmienie art. 130 ust. 1 u.p.p.p. nie ogranicza go do obowiązków wynikających z ustawy AML, lecz – jak wspomniano – obejmuje nim obowiązki w zakresie szeroko rozumianego przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

- przeprowadzanej w ramach sprawowanego nadzoru lub kontroli przez prezesów sądów apelacyjnych – w odniesieniu do notariuszy (art. 130 ust. 2 pkt 1 lit. d u.p.p.p.),
- przeprowadzanej w ramach sprawowanego nadzoru lub kontroli przez naczelników urzędów celno-skarbowych – w odniesieniu do instytucji obowiązanych kontrolowanych przez te organy (art. 130 ust. 2 pkt 1 lit. e u.p.p.p.),
- przeprowadzanej w ramach sprawowanego nadzoru lub kontroli na zasadach określonych w ustawie przez wojewodów lub starostów – w odniesieniu do stowarzyszeń (art. 130 ust. 2 pkt 2 u.p.p.p.),
- przeprowadzanej w ramach sprawowanego nadzoru lub kontroli na zasadach określonych w ustawie przez ministrów lub starostów – w odniesieniu do fundacji (art. 130 ust. 2 pkt 3 u.p.p.p.).

Niezmienne w art. 151 ust. 1 pkt 1 u.p.p.p. występuje sformułowanie: „nakłada kary administracyjne”. Nałożenie kary przyjmuje postać obowiązku po stronie GIIF, pod warunkiem że zaistnieją pozostałe przesłanki określone w tym przepisie i przepisach, do których on odsyła lub które mają zastosowanie w sprawie.

Pomimo że zakres przypisanego do GIIF obowiązku nakładania kar administracyjnych został znacząco rozszerzony, zmiana ta nie wpływa bezpośrednio na działalność banków, instytucji płatniczych i podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Nakładanie kar pieniężnych – zmiana art. 153 ust. 2 u.p.p.p.

Zmiana rozszerza zakres podmiotowy i przedmiotowy odpowiedzialności w związku z nowelizacją art. 129 u.p.p.p. Dotychczas, wobec ujęcia w art. 129 ust. 1 u.p.p.p. wyłącznie wymogu niekaralności oraz wprowadzenia w art. 129 ust. 2 u.p.p.p. obowiązku przedstawienia stosownych dokumentów potwierdzających jego spełnienie na żądanie właściwych organów kontroli lub nadzoru, art. 153 ust. 2 u.p.p.p. przewidywał negatywne konsekwencje niedopełnienia obowiązku przedstawienia zaświadczenia (kara pieniężna do wysokości 10 000 zł). Powołany przepis odnosił się do kar pieniężnych za niewykonanie obowiązków, o których mowa w art. 129 u.p.p.p. W uchwalonym brzmieniu art. 153 ust. 2 zarówno osoba fizyczna, która nie dopełnia obowiązku przedstawienia zaświadczenia, o którym mowa w art. 129 ust. 1 u.p.p.p., jak i osoba fizyczna, która nie wykonała obowiązku przedstawienia dokumentu potwierdzającego spełnienie warunku, o którym mowa w art. 129 ust. 1a u.p.p.p. (posiadania wiedzy lub doświadczenia w zakresie określonej działalności) podlega karze pieniężnej do wysokości 10 000 zł.

Sankcje przewidziane tak w dotychczasowym, jak i przyjętym brzmieniu dotyczą wyłącznie osób oraz instytucji obowiązanych, o których mowa w art. 129 u.p.p.p. Skoro art. 129 u.p.p.p. i jego zmiana nie wpływa

na sytuację banków, instytucji płatniczych oraz podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, to również modyfikacja art. 153 ust. 2 u.p.p.p. wpływu na sytuację tych podmiotów nie wywiera.

Odpowiedzialność finansowa indywidualna

– zmiana art. 154 ust. 1 u.p.p.p.

Artykuł 154 u.p.p.p. stanowi o zasadach odpowiedzialności oraz karach za niedopełnienie obowiązków wynikających z ustawy AML. Chodzi o konsekwencje stwierdzenia naruszenia przez instytucję obowiązującą obowiązków, o których mowa w art. 147 i art. 148 u.p.p.p. Konsekwencje te w postaci nałożenia kary pieniężnej do wysokości 1 000 000 zł mogą zostać wyciągnięte w stosunku do osoby, o której mowa w art. 7 u.p.p.p. – wyznaczonego członka zarządu lub innego organu zarządzającego instytucji obowiązanej odpowiedzialnego za wdrażanie obowiązków określonych w ustawie AML²¹.

Chociaż przyjęta zmiana art. 154 ust. 1 u.p.p.p. wydaje się niewielka, bo polega na zastąpieniu wyrazów „o której mowa w art. 7” wyrazami „o której mowa w art. 6–8”, dla niektórych osób wykonujących obowiązki AML w instytucji obowiązanej (w tym w bankach, krajowych instytucjach płatniczych i podmiotach usługowo prowadzących księgi rachunkowe) wywołuje ogromne konsekwencje prawne. Mowa o wyznaczonych uprzednio osobach przez tę instytucję. **Uchwalona zmiana rozszerza zakres podmiotowy odpowiedzialności.** Zakresem powołanego przepisu objęto osoby, o których mowa w art. 6 i art. 8 u.p.p.p., czyli – oprócz wyznaczonego członka zarządu lub innego organu zarządzającego instytucji obowiązanej odpowiedzialnego za wdrażanie obowiązków ustawowych w zakresie AML – także:

- wyznaczoną kadrę kierowniczą wyższego szczebla odpowiedzialną za wykonywanie obowiązków określonych w ustawie (art. 6 u.p.p.p.)²²,
- wyznaczonego pracownika zajmującego kierownicze stanowisko odpowiedzialnego za zapewnienie zgodności działalności instytucji obowiązanej oraz jej pracowników i innych osób wykonujących czynności na rzecz tej instytucji obowiązanej z przepisami o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (art. 8 u.p.p.p.)²³.

²¹ Ustawiany wśród przepisów ogólnych art. 7 u.p.p.p. nakłada na instytucję obowiązującą, w której działa zarząd lub inny organ zarządzający, obowiązek wyznaczenia spośród członków tego organu osobę odpowiedzialną za wdrażanie obowiązków określonych w ustawie AML. Oczywiście przepis ten dotyczy również banków, instytucji płatniczych i podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych.

²² Podobnie jak art. 7 u.p.p.p., art. 6 tej ustawy nakłada na instytucję obowiązującą obowiązek wyznaczenia kadry kierowniczej wyższego szczebla odpowiedzialnej za wykonywanie obowiązków określonych w ustawie AML.

²³ Przyjęta w art. 8 u.p.p.p. konstrukcja jest analogiczna, jak w przypadku art. 6 i art. 7 u.p.p.p. Pracownik, o którym mowa w art. 8 u.p.p.p., jest ponadto odpowiedzialny za przekazywanie w imieniu instytucji obowiązanej zawiadomień do GLIF (art. 8 zd. 2 u.p.p.p.).

Kadra kierownicza wyższego szczebla została zdefiniowana w art. 2 ust. 2 pkt 9 u.p.p.p. Należą do niej: członek zarządu, dyrektor lub pracownik instytucji obowiązanej posiadający wiedzę z zakresu ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związanego z działalnością instytucji obowiązanej oraz podejmujący decyzje mające wpływ na to ryzyko. W ustawie AML brak jest definicji kierowniczego stanowiska, o którym mowa w art. 8 u.p.p.p.

W konsekwencji przyjęcia powyżej opisanych zmian kara pieniężna za naruszenia przepisów, w trybie i zakresie art. 154 ust. 1 u.p.p.p., będzie mogła zostać nałożona na wszystkie spośród wymienionych powyżej osób. Odpowiedzialność rozciągnięto zatem na osoby funkcjonujące w strukturze organizacyjnej instytucji obowiązanej poniżej członka zarządu lub innego organu zarządzającego.

Odnosnie do zmienionej treści art. 154 ust. 1 u.p.p.p. podkreślenia wymaga, że przepis ten zawęża zakres odpowiedzialności do stwierdzonych naruszeń obowiązków, o których mowa w art. 147 lub art. 148 u.p.p.p. Z wyliczenia obowiązków określonych w tych przepisach wynika, że zakres odpowiedzialności obejmuje większość zadań (obowiązków) instytucji obowiązanej wynikających z ustawy AML. Należy w tym miejscu dokonać pewnego zastrzeżenia. Część z powyższych obowiązków została przypisana do instytucji obowiązanych, które ze względu na swoją formę prawną funkcjonują w złożonych strukturach organizacyjnych, w tym z powołanymi organami (np. spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością), a co za tym idzie decyzje dotyczące instytucji będą podejmowane przez te organy. Możliwość przypisania odpowiedzialności poszczególnym osobom (w ujęciu jednostkowym), nawet jeżeli należy do nich wykonywanie określonych obowiązków w zakresie AML, w niektórych przypadkach będzie utrudniona lub wręcz niemożliwa. Słuszność tych wniosków potwierdza okoliczność, że przepisy ustawy AML za niektóre nieprawidłowości przewidują karę zarówno dla instytucji obowiązanej, jak i dla osób, o których mowa w art. 6-8 u.p.p.p.²⁴.

Jak wynika z powyższego wyводу, uchwalone zmiany art. 154 ust. 1 u.p.p.p. powodują znaczące konsekwencje. Nie wymagają jednak zmian regulacyjnych w instytucjach obowiązanych.

Obowiązujące terminy i inne obowiązki dostosowawcze

Rządowy projekt ustawy nowelizującej AML zakładał, że wchodzi ona w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia. Niektóre obowiązki wynikające z niej mogłyby zostać spełnione w terminie późniejszym. Zgodnie z art. 2 projektowanej regulacji osoby fizyczne, które w dniu wejścia w życie tej ustawy: 1) są beneficjentami rzeczywistymi lub współnikami, w tym

²⁴ Por. w tym ujęciu art. 154 ust. 1 u.p.p.p., z uwzględnieniem odesłania do art. 147 u.p.p.p., a także treść art. 147 pkt 1 u.p.p.p.

akcjonariuszami, instytucji obowiązanych, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p., 2) prowadzą działalność w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p., 3) zajmują stanowiska kierownicze w instytucjach obowiązanych, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p., w przypadku jej przyjęcia w takim kształcie byłyby zobowiązane spełnić warunek posiadania wiedzy lub doświadczenia w zakresie działalności, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p. (projektowany art. 129 ust. 1a u.p.p.p.) w terminie do trzech miesięcy od dnia wejścia w życie nowelizacji. W praktyce, uwzględniając 30-dniowe *vacatio legis*, dawałoby to okres czterech miesięcy, licząc od dnia ogłoszenia nowelizacji.

Zarówno pierwszy z tych przepisów, jak i drugi uległ zmianie w toku prac legislacyjnych. W ostatecznym brzmieniu ustawy nowelizującej AML zdecydowano się na ustanowienie ogólnego terminu 30 dni *vacatio legis*. Ustawa weszła w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, czyli 30.11.2019 r., przy czym jedna z uchwalonych zmian weszła w życie szybciej, tj. z dniem następującym po dniu ogłoszenia. Chodzi o art. 1 pkt 2 ustawy nowelizującej AML, a zatem o zmianę polegającą na dodaniu ust. 3 w art. 57 u.p.p.p. (kompetencja ministra do wyznaczenia organu KAS). Jeżeli chodzi o art. 2 ustawy nowelizującej AML, jego zmiana w toku prac legislacyjnych jest ściśle związana z inną modyfikacją. Analogicznie jak w przypadku zmiany brzmienia dodawanego art. 129 ust. 1a, z art. 2 ustawy nowelizującej AML usunięto osoby fizyczne będące współnikami, akcjonariuszami oraz prowadzące działalność w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 u.p.p.p. Wyznaczone terminy na spełnienie wymogów, o których mowa w art. 129 ust. 1a u.p.p.p., nie uległy zmianie. Modyfikacje te są zatem w pełni uzasadnione, biorąc pod uwagę pozostałe okoliczności.

Podsumowanie

Uchwalone zmiany, jakkolwiek istotne, nie stanowią rewolucji dla banków, instytucji płatniczych i podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Z punktu widzenia tych trzech grup podmiotów i osób w nich zatrudnionych najistotniejszą zmianą jest wprowadzenie możliwości nałożenia kary pieniężnej znacznych rozmiarów (1 000 000 zł) za stwierdzone naruszenia w zakresie wykonywania obowiązków AML. Dla podmiotów prowadzących działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych pojawiają się również zmiany korzystne, jak choćby ich uwzględnienie wśród instytucji obowiązanych mających możliwość wymiany informacji w trybie i na zasadach określonych w art. 54 u.p.p.p.

Powyższe nie przesądza jednak o tym, że wprowadzenie tych zmian nie wywoła poruszenia na niektórych rynkach. Są bowiem i takie instytucje obowiązane, dla których realizacja nowych obowiązków będzie dużym wyzwaniem. Chodzi tu przede wszystkim o instytucje obowiązane, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 16 i 18 u.p.p.p. (przedsiębiorcy będący

innymi instytucjami obowiązany i pośrednicy w obrocie nieruchomościami). Nowelizacja stanowi również wyzwanie dla organów kontroli w rozumieniu przepisów ustawy AML.

KAMIL MAJEWSKI

*ekspert ds. compliance PKO BP Finat sp. z o.o.,
WPIA Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (doktorant)*